

IN MEMORIAM

Erbszt Hermann (1925–2018)

Gyászoló család, barátok, hittestvérek, ismerősök! *Három dolgot fontolj meg, és akkor nem esel bűnbe: honnan jössz, hová mégy, s ki előtt kell majd tetteidről számot adnod! Az Örökkévaló, a Királyok Királya előtt, dicsértessék az ő Neve!* Ez volt az egyik kedves mondása a mi szerettünknek; talán mind hallottuk tőle a Pirke Uvajszból való idézetet. Az volt a végakarata, hogy mondjam el, honnan jött. Nem csak úgy, mint bárki e világra, mezítelenül és sírva, hanem: a hol ide, hol oda sodródó Huculföld egy nyomorúságos, ma is szegényes ruszin falujából, egy szegénynél is szegényebb sokgyermekes orthodox zsidó családból. Mégis amikor utolsó heteiben nem tudott elaludni, a gyermekkor, a Tisza, az erdők emlékével vigasztalódott. Ez a kis *pólisi* zsidó, ahogy magát (bizonyosan valódi megaláztatások emlékeivel is) emlegette, de nekem- nekünk nagy lélek, szörnyű kerülővel, amely elrabolta szüleit, testvérei, rokonai többségét, ifjúságát, egészségét, végül is Budapesten élte le élete nagy részét: sorsában megnyugodva, istenfélelemben ..., s boldogan. Avruhom Cvi ben Efrajim Fisl *jó vétségben, öregben, az étellel betelve tért meg őseihez, mint Ábrahám ósatyánk.* (Gn 25,8) Milyen étellel? *Sokat gyötörtek ifjúkorom óta, mégsem bírtak velem* — mondta hetenként többször is a 129. zsoltárt, *de igazságos az Örökkévaló, levette rólam a gonoszok hámját.* Jól tette, hogy nem felejtette a nyomorúságot gazdagságában sem. Ez tartotta meg alázatban, de kellő önérzetben is. Mert gazdag lett, nem anyagiakban, hanem úgy, hogy sokféle lelki és szellemi tehetségét ki tudta bontakoztatni. Ez az istenfélő igaz ember élete foglalatát látta a 128. zsoltárban. Ezt kérte a kórházi ágyon pár nappal halála előtt, hogy mondjam el: *Örüljenek mind, akik félik az Urat, és az Ő útjain járnak. Bizony, kezeid munkáját eszed...* Keze munkáját ette, nem szorult másra: serdült korában favágóként, a vészorszak utáni hosszú betegségéből felépülve pedig tudós fizikusok munkatársaként, elismert, megbecsült technikusként dolgozott. Mások évekig tanulják, amit ő műszaki érzékével, kreativitásával kitalált. S az elvesztett család helyett megkapta az otthon melegét is, aminél-akiknél nagyobbra semmit-senkit nem becsült. Ibi néni, Andris, és a gyermekként szeretett menyek, rólatok szól a zsoltár folytatása: *Asszonyod házadban, mint a termékeny szőlőtő, gyermekeid asztalod körül, mint az olajfavenyigék.* Sokan vagyunk, akiket ez a család asztalához hívott, akik tiszteletbeli gyermekeknek érezhetjük magunkat! Ádám, Dávid: titeket látott Hara a zsoltárban: *Bizony, áldott az istenfélő férfi, ... mert megláthatta unokáit.* De bármilyen sokat adott ő a családnak, a barátoknak, és bármilyen sokat kapott vissza, féltő, melegengető szeretetet, törődést az utolsó pillanatig, Harinak, az istenfélő férfinak még ennél is nagyobb áldás volt, hogy —a zsoltár szavaival— *részesült Jeruzsálem jólétében.* Mi ez a jólét? A kis Jeruzsálemek, máramarosi, budapesti, ausztriai

szent közösségek lelki gazdagsága, az előimádkozói szolgálatban vagy otthon „Jeruzsálem felé” elmondott ima gazdagsága, mindenekelőtt a zoltárok gazdagsága. Igen, az imában és a tóraolvasásban ért össze mindaz, amit megtanult és amire ösztönösen, nagy tehetségével szert tett. A Tisza-parti szülőfaluban, Barnabásban, a rahói chéderben meg a felsővisói jesivában megtanulta a héber szövegek értelmét, a szent szöveg iránti mélységes tiszteletet, (egyéb-ként jó nyelvérzéke volt, kommunikált szlávul–ruszinul, a később megtanult magyar nyelven, németül, angolul, s az otthoni jiddis nyelv adatközlője volt idős korában); kiváló zenei érzéke megnyilvánult abban is, ahogy a fiatalkori kárpátaljai nuszachokból s a pesti kilék előimádkozóinak stílusából a saját imamódját kialakította. Formaérzékének biztonságában talán szerepet játszott az is, hogy a vészkorszak után a klasszikus zenét is megismerte, mi több: érezte. Közös „tanárunk” Kroó György volt... De sem a szövegismeret, sem a zenei érzék nem lett volna elég ahhoz, hogy sliach ciburként ne csak vezesse a közösség imáját, hanem hogy a gyülekezet érzéseit vigye az Örökkévaló elé, vagy tóraolvasóként hathatósan kimondja, nagy felelősséggel közvetítse a Felséges igéit. Ehhez az kellett, hogy az Örökkévalóval járjon, Vele beszélgessen, s az Örökkévaló tanítsa a nuszachra és a szavak kimondására nappal, s éjjel a zoltárokat Ő hallgassa tőle. S az kellett, hogy Avruhom Cvi, a mindenkori gyülekezet szolgálatttevője békességre igyekvő, sokféle irányzattal párbeszédképes, segítőkész, figyelmes, udvarias, jól öltözött, kultúrára nyitott, mások tudására és értékeire fogékony férfiú legyen. Ha valahol ez nem ment, inkább félreállt, nem áskálódott, nem lázított. Ez mind benne van abban, ahogyan imádkozott. Akik tudósként is kapcsolatban voltunk vele, szerencsésnek mondhatjuk magunkat, hogy bizalmat adott, tanított, hogy rögzíthettük imádkozását és azt, hogy hogyan gondolkodik róla. Naiv kérdésekkel próbáltam megérteni, zenei terminusokkal leírni, amit ima közben „csinált”. Zenetudósnak nehezen használható, de a lényegét pontosan leíró válasza mindig valami ilyesmi volt: szívből kell mondani a szöveget. Imádkozása, rögzítve vagy éppen lekottázva, elemelve gyűjtemények értékes része, szavait könyvfejezetek, videofelvétel vagy éppen sok ezrek által hallgatott rádióműsorok őrzik. Ez is mind fontos. És ezért is összeszorul most a szívünk, amikor úgy tűnik, ővele egy kárpát-medencei előimádkozói kultúra szállt sírba. Ezt akár természetes jelenségnek is lehet tekinteni, hiszen így van ez a növény- vagy állatfajokkal és a kulturális javakkal, a liturgikus énekkel is, de akkor sem könnyű napirendre térni fölötte.

Elmondtam, honnan jött Erbszt Hermann, látjuk, hova megy: a porba. És Aki elé szenvedéseivel, örömeivel, családi életével, munkájával, zsinagógai szolgálatával, barátságos lényével készült, az Örökkévaló, a Királyok Királya előtt, —dicsértessék az ő Neve—, hitem-hitünk szerint jól felelt a nagy számadáson. *Ojr zoriá lacadik, il-jisrej lejv szimcho. Világosság támad fel az igazra, és az egyenesszívűekre öröm.* (Ps 97,11) „Pajtikám”, legyen áldott az emléked!

Déri Balázs búcsúbeszéde a Kozma utcai zsidó temetőben, 2018. április 4-én hangzott el.